

Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)
ул: Никола Паралунов 41 а
1060 Скопје
www.mcms.mk

**СТУДИЈА со компаративен преглед
на вклученост на граѓанското општество
во процесот на ревизија
на Конвенцијата на Обединети нации
против корупција (УНКАК)**

Албанија,
Босна и Херцеговина,
Хрватска,
Северна Македонија
и Црна Гора

СТУДИЈА со компаративен преглед
на вклученост на граѓанското општество
во процесот на ревизија
на Конвенцијата на Обединети нации
против корупција (**УНКАК**)

Албанија
Босна и Херцеговина,
Хрватска,
Северна Македонија
и Црна Гора

Скопје, мај 2019 година

Студија со компаративен преглед на вклученост на граѓанското општество во процесот на ревизија на Конвенцијата на Обединети Нации против корупција (УНКАК)

Издавач:

Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)

За издавачот:

Александар Кржаловски, прв извршен директор
Гонце Јаковлеска, извршен директор

Автор:

Билјана Спасовска- Балканска мрежа за развој на граѓанското општество
Снежана Камиловска Трповска - МЦМС

Превод од англиски јазик: Ад вербум

Лектура: Јасмина Миленковиќ

Тираж: 100 примероци

Компјутерска подготовка и печат: БороГрафика

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

061.2:[343.352:341.123(ОН)(497.7)(047)

СПАСОВСКА, Билјана

Студија со компаративен преглед на вклученост на граѓанското општество во процесот на ревизија на Конвенцијата на Обединети нации против корупција (УНКАК) : Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Северна Македонија и Црна Гора / [автори Билјана Спасовска, Снежана Камиловска Трповска]. - [Скопје] : Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), 2019. - 23 стр. ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 23

ISBN 978-608-4848-18-9

1. Камиловска Трповска, Снежана [автор]

а) Невладини организации - Корупција - Конвенција на Обединетите нации - Македонија

COBISS.MK-ID 110529546

Мислењата што се изразени овде им припаѓаат на авторите и не ги одразуваат ставовите на Македонскиот центар за меѓународна соработка.

Сите права се задржани. Репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од оваа публикација може да се изврши единствено со претходна дозвола на издавачите, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжението.

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин без наплата за едукативни намени. За копирањето во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачите.

Во електронска форма публикацијата е достапна на www.mcms.mk.

Оваа публикација е подготвена со финансиска помош од Европската Унија. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на авторите и во никој случај не може да се смета дека е одраз на ставовите на Европската Унија.

СОДРЖИНА

За студијата	5
Вовед	7
I Разбирање на значењето на циклусот на ревизија на УНКАК за регионот	8
II Правен систем и институционална рамка за борба против корупција	10
II.1 Албанија	10
II.2 Босна и Херцеговина	11
II.3 Црна Гора	12
II.4 Хрватска	12
II.5 Република Северна Македонија	13
III Преглед на вклученоста на граѓанското општество во двата циклуса на ревизија на УНКАК	14
III.1 Вклученост на ГО во антикорупцијата во регионот воопшто	14
III.2 Процесот на вклучување на ГО во првиот циклус на ревизија на УНКАК	16
III.3 Процесот на вклучување на ГО во вториот циклус на ревизија на УНКАК	18
IV Обврски и препораки засновани на научените лекции	20
IV.1. Заклучоци	20
IV.2. Препораки за земјите	21
IV.3. Препораки за ГО	22
V Библиографија	23

ЗА СТУДИЈАТА

Целта на оваа студија со компаративен преглед на улогата и вклученоста на граѓанските организации (ГО) во процесот на ревидирање на УНКАК од земјите во регионот (Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Хрватска) е да се направи увид на најдобрите практики и научените лекции. Студијата дава преглед на процесите на вклученост на граѓанското општество во првиот и вториот циклус на ревизија на UNCAC, од првата фаза на вклученост на ГО во подготовката на листата за проверка за самопроцена до издавање на целиот извештај за ревизија на земјата, а особено лекциите научени од првиот циклус и чекорите преземени (доколку ги има) за време на вториот циклус на ревизија.

Балканската мрежа за развој на граѓанското општество испрати барање за учество во студијата со листа на експерти обезбедена од МЦМС во четири земји во регионот: Албанија, Србија, Црна Гора и Босна и Херцеговина. Од секоја земја побаравме да обезбеди двајца експерти, еден од одговорната владина институција што дејствува како фокална точка за процесот на ревизија на УНКАК и еден од ГО што е вклучена во процесот на следење. Примен е вкупен број од пет експертски извештаи, два од Албанија, два од Босна и Херцеговина и само еден од ГО од Црна Гора. Процесот на ревизија во Србија не вклучуваше ГО и ниту еден од експертите не одговори на повикот за учество, така што Србија е изоставена од студијата. Националните експерти од секоја земја подготвија краток преглед по истата структура на известување за вклученоста на граѓанското општество во првиот и вториот циклус на ревизија на УНКАК во поглед на соодветната земја, врз основа на нивното искуство за секој од деловите. Делот за Хрватска беше направен преку наши истражувања.

Целта беше да се презентираат гледиштата и перспективата од двете страни и да се извлечат научените лекции и препораки за најдобри практики. Понатаму, беа спроведени кабинетско истражување и анализа за да се пополнат празнините и да се придонесе кон стекнување докази за оваа студија.

Би сакале да им се благодариме на следните експерти, за нивниот непроценлив придонес кон студијата (по азбучен ред): Г-ца Далина Јашари од Институтот за демократија и медијација од Албанија, г-ца Елда Зенелај од Министерството за правда на Албанија, г. Мевлудин Џиндо од Агенцијата за спречување корупција и координација на борбата против корупција на Босна и Херцеговина, г. Пеѓа Ѓурасовиќ од Транспаренси Интернешанал Босна и Херцеговина (*Transparency International Bosnia and Herzegovina*) и г. Зоран Вујичиќ од Граѓанска алијанса на Црна Гора.

Студијата дава основа за циклусот на ревизија на УНКАК и нејзиното значење за регионот, дава преглед на институционалната рамка за борба против корупција

и за вклученоста на целокупното граѓанско општество и подетално ја разгледува вклученоста на граѓанското општество во првиот и вториот циклус на ревизија на *UNCAC*. Студијата завршува со препораки за научените лекции за државите и Конференцијата на државите потписнички.

Студијата е дел од проектот „Следење на антикорупциските реформи“ спроведен од Македонскиот центар за меѓународна соработка во партнерство со Балканската мрежа за развој на граѓанското општество со поддршка на Европската унија.

ВОВЕД

Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупција (УНКАК) е мултилатерален договор меѓу земјите-членки на Обединетите нации. Тој е единствениот правно обврзувачки меѓународен инструмент за борба против корупцијата. УНКАК бара од земјите-членки на договорот да спроведат антикорупциски мерки што се фокусираат на пет главни области: спречување, спроведување на законите, меѓународна соработка, поврат на средства, техничка помош и размена на информации.

Главната цел на УНКАК е да ги редуцира различните видови корупција што постои во земјите. Конференцијата на земјите потписнички на УНКАК им овозможува на земјите ресурси и помош за да го подобрат спроведувањето на обврските утврдени во Конвенцијата.

На тој начин, сите земји што учествуваат во оваа студија ја ратификувале УНКАК во претходните години. Затоа важно е да се мери влијанието на УНКАК врз националното законодавство.

За нас, како земја што цели кон целосно учество во ЕУ, важно е да ги спроведеме сите препораки од меѓународните организации што се релевантни за антикорупциските мерки.

За да можеме да видиме до каде сме со напредокот, важно е нашите резултати да ги споредиме со резултатите на земјите од регионот што го поминале истиот процес или се во иста фаза со нас.

Имајќи го тоа предвид, студијата опфаќа четири земји од регионот: Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Хрватска како земја што е веќе дел од семејството на ЕУ.

Студијата се состои од следните делови: разбирање на важноста на циклусот на ревизија на УНКАК за регионот; правниот систем и институционалната рамка за борба против корупцијата; преглед на вклученоста на граѓанското општество во двата циклуса на ревизија на УНКАК и во секоја од поединечните фази, и препораки врз основа на научените лекции.

Проектот за конкретна цел има да ја подобри ефикасноста на одговорот на граѓанското општество на антикорупциските реформи поврзани со ЕУ интеграцијата, преку следење на спроведувањето на УНКАК. Една од клучните активности на проектот е да ја следи транспарентноста и инклузивноста на вториот циклус од процесот на ревизија на УНКАК во Македонија и да обезбеди конкретни препораки за подобрување на ефикасноста на процесот и да им ги пренесе УНКАК и резултатите од вториот процес на ревизија на граѓаните. Студијата со компаративен преглед ќе придонесе кон таа цел.

I Разбирање на значењето на циклусот на ревизија на УНКАК за регионот

Изгледите за пристап кон ЕУ им даваат на земјите овозможувачка рамка за дејствување и поддршка на граѓанското општество како актер за кој се смета дека е способен да ги одржува подобрувањата на антикорупциските напори¹. Според извештајот, доброто управување и корупцијата во регионот не се консолидирани, потоа корупцијата меѓу избраните политичари и судии е зголемена, а спроведувањето на антикорупциската легислатива изгледа како далечен сон. Во смисла на одреден напредок, постигнат е кога станува збор за стабилизација на институциите, усвојување закони во клучни антикорупциски области, намалување на ситното подмитување и бавен раст на интолеранцијата кон корупција во јавноста.

Имено, мерките што земјите треба да ги преземат како дел од реформите за пристап кон ЕУ во рамки на Политички критериуми, се поврзани со стандардите и принципите утврдени во УНКАК.

Меѓународните конвенции, особено УНКАК во областа на антикорупција, може одлично да послужат и да имаат клучна улога во борбата против корупцијата. Тоа е резултат од утврдување правно обврзувачки стандарди и принципи што ќе направат земјите што ја потпишале конвенцијата да се трудат да ги спроведат². Понатаму, потребата од спроведување на конвенцијата бара национално и меѓународно дејствување, соработка и неизбежна соработка и синергија меѓу различни релевантните актери што заедно ќе работат на справување со коруптивните практики.

Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупција, како најтемелна од сите конвенции во областа на борба против корупција, следствено игра клучна улога во антикорупциските напори³. УНКАК е потпишана меѓу 170 земји и обезбедува стандарди и принципи за справување со корупцијата на национално ниво. Таа нуди взаемни решенија меѓу различни сектори (државен, граѓански, бизнис сектор), како и на меѓународно ниво. Понатаму, како прилог на корисноста на конвенцијата, во 2009 година беше развиен и усвоен механизам чија цел е да овозможи соработка меѓу различни засегнати страни, поддржување на сериозноста на напорите и следење на спроведувањето. Механизмот дава рецензија и подготовка на финални извештаи на земјите што се однесуваат на напредокот во спроведувањето и што даваат препораки.

1 http://seldi.net/fileadmin/public/PDF/Publications/RAR/SELDI_Regional_Anticorruption_Report_Final_Revised.pdf

2 <https://www.oecd.org/cleangovbiz/internationalconventions.htm>

3 <https://uncaccoalition.org/resources/uncac-guide/uncac-advance-anti-corruption-efforts-guide-en.pdf>

Тоа навистина ја прави УНКАК моќна алатка што граѓанското општество може да ја користи да врши притисок и да ги повика на одговорност владите за подобрување на нивните законски рамки, институции и општи практики во борбата против корупцијата. Механизмот за ревизија на УНКАК директно ја нагласува важната улога на вклученост на граѓанското општество во процесот на поддршка на земјите да ги исполнат нивните обврски што произлегуваат од УНКАК и навремено да придонесат кон процените на нивната изведба преку процесот на ревизија на УНКАК. Бидејќи Механизмот за ревизија на УНКАК е усвоен во 2009 година, постојат голем број позитивни примери од целиот свет за тоа како да се спроведе процесот на ревизија во една земја. Легитимитет и одговорност на процесот, како и усогласеност со меѓународниот закон за човекови права и обврските и принципите внатре во конвенцијата, се можни само ако процесот правилно се спроведе, на еден отворен, транспарентен и навремен начин, со доверба и партнерство меѓу сите релевантни страни. Во согласност со член 13, УНКАК им наложува на земјите потписнички да обезбедат учество на граѓанското општество во спречувањето и борбата против корупцијата. Меѓутоа, учеството на граѓанското општество во процесот е предмет на одредено ограничување во упатството на механизмот за ревизија иако УНКАК ја признава клучната улога на секторот во постигнување подобрување на антикорупциските напори. Според упатството, земјите имаат право да одлучат за степенот на учество и транспарентност во ревизиите во нивните земји.

Процесот на ревизија на УНКАК се состои од два петгодишни циклуса и е дефиниран во рамки на Механизмот за ревизија на спроведувањето на УНКАК - Основни документи⁴.

Првиот циклус на ревизија беше спроведен од 2010 до 2014 година и ги опфаќа поглавјата од Конвенцијата за криминализација и спроведување на законот и меѓународна соработка. Вториот петгодишен циклус (2015-2020) ќе го оцени спроведувањето на Поглавје II за Превентивни мерки и поглавје V за Поврат на средства.⁵

4 https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/ReviewMechanism-BasicDocuments/Mechanism_for_the_Review_of_Implementation_-_Basic_Documents_-_E.pdf

5 Спроведувањето на Поглавје II за Превентивни мерки треба да обезбеди: постоење на превентивно антикорупциско тело со потребно ниво на независност што ќе може ефективно да ја врши својата функција без какво било несоодветно влијание; транспарентност во јавните набавки и јавните финансии; зајакнување на системите за регрутирање, ангажирање, задржување, унапредување и пензионирање на јавни службеници и други неизбрани јавни службеници; зајакнување на интегритетот и спречување на можностите за корупција меѓу членовите на судството; и чекори за спречување на корупција и перење пари во приватниот сектор. Од друга страна, ако целосно се спроведе, Поглавје V за Поврат на средства треба да придонесе кон спречување и откривање трансфери на приноси од криминал и нивен поврат, преку меѓународна соработка.

II Правен систем и институционална рамка за борба против корупција

Во Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Хрватска, постојат различни видови правни системи и институционални организации за борба против корупцијата, а особено во поглед на конвенцијата УНКАК и механизмот за ревизија. Конвенцијата УНКАК е ратификувана во сите земји што се предмет на оваа студија во периодот од 2005 и 2006 година.

II.1 Албанија

Во Албанија, конвенцијата УНКАК е потпишана на 18 декември 2003 година, а е ратификувана од Парламентот на 25 мај 2006 година. Институционалната организација што е воспоставена за борба против корупција вклучува специјализирани управи и единици за борба против корупција и економски криминал, формирани во обвинителствата и во државната полиција, како на централно, така и на локално ниво. Понатаму, Генералната управа за спречување перење пари, исто така, игра важна улога во борбата против перење пари и корупција⁶. Во 2013 година, Државниот министер за локални прашања беше назначен за Национален координатор за антикорупција и беше утврдена мрежа со антикорупциски фокални точки во сите ресорни министерства. По владините промени во 2017 година, улогата на Националниот координатор за антикорупција беше пренесена на Министерот за правда, која, моментално, е фокална точка за спроведувањето на УНКАК во Албанија. Тоа пренесување создаде „конфузија“, како и недостиг од соодветен персонал кој ги има релевантните информации за процесот на ревизија на УНКАК. Сепак, нема јасна слика за владиниот пристап кон спроведувањето на конвенцијата.

Во минатите неколку години, имаше голем број правни акти, политики и тела што беа усвоени и основани за поддршка на борбата против корупција. Имено, во март, 2015 година, владата ги усвои Меѓусекторската антикорупциска стратегија (2015-2020) и нејзиниот акциски план (2015-2017). Додека, пак, новиот Акциски план 2018-2020 за спроведување на Меѓусекторската антикорупциска стратегија (2015-2020) беше одобрен во 2018 година и ја вклучува Листата на индикатори, функционирање и обврски на Комитетот за координација за спроведување на Стратегијата и Меѓуинституционална работна група за борба против корупцијата. Понатаму, во

6 https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2016_04_11_Albania_Final_Country_Report.pdf

2016⁷ година беше основана специјална Тематска „антикорупциска“ подгрупа која имаше за цел да го евалуира напредокот на секторските реформи и да придонесе кон подобрување на антикорупциските мерки.

Во периодот од 2014 до 2016 година, Парламентот усвои голем број закони кои обезбедуваат учество на јавноста во процесите на донесување одлуки, подобрување на транспарентноста и одговорноста на управувањето, објавување владини информации, како што се „Законот за јавни консултации“, „Законот за правото на информирање“, „Законот за заштита на укажувачите“ итн.

II.2 Босна и Херцеговина

Во Босна и Херцеговина, УНКАК беше потпишана на 16 септември 2005 година, а беше ратификувана на 26 октомври 2006 година. Во 2009 година, беше усвоен Законот за основање на Агенцијата за спречување корупција и координација на борбата против корупцијата (понатаму во текстот: АПИК). АПИК е независна и автономна административна организација која за својата работа му дава извештај на Собранието на Босна и Херцеговина. АПИК е одговорна за спречување корупција и координација со борбата против корупцијата во јавните институции и приватниот сектор. Дел од главните надлежности на АПИК се следните: да разработат и да ги следат Антикорупциската стратегија и Акцискиот план за спречување, да координираат со работата на јавните институции во спречување на корупцијата и судирот на интереси. Како последица на тоа, АПИК има надлежност да прибира и анализира статистички и други податоци и да ги информира сите релевантни засегнати страни во Босна и Херцеговина за резултатите од анкетата, да презема дејство по примање поднесоци што содржат индикации за коруптивно однесување во согласност со важечките прописи, да ја координира работата на институциите со јавните органи во борбата против корупција, да ги следи ефектите од законите и подзаконските акти чија цел е спречување корупција. АПИК треба да соработува со различни засегнати страни, како што се национални научни и професионални организации, јавни медиуми и ГО, меѓународни организации, институции итн., за спречување корупција. Понатаму, АПИК е задолжена да ги информира надлежните институции и јавноста за обврските содржани во меѓународните правни акти и да дава препораки за нивна реализација во врска со спречување корупција.

Во поглед на вклученоста и соработката на ГО во борбата против корупцијата, АПИК има усвоено Упатство за соработка со ГО, кое претставува документ чија цел е да обезбеди синергија, координација и партнерски односи меѓу АПИК и квалифицираните граѓански организации.

Во согласност со член 24 од Законот за АПИК, утврдена е обврска институциите и агенциите на Босна и Херцеговина на сите нивоа на власта, тесно да соработуваат со АПИК и да ги споделуваат сите потребни податоци и информации на барање на АПИК. Со цел да се воведат соработка, АПИК има потпишано меморандум за разбирање со Министерството за безбедност, како и со две ГО, и тоа Транспаренси Интернешанал Босна и Херцеговина (ТИ БиХ) и АКАУНТ (ACCOUNT) - антикорупциска мрежа на ГО.

Спречувањето и борбата против корупцијата, исто така, се поддржани и од антикорупциските органи на ниво на субјекти и кантони.⁸

7 Вклучување на претставници од Антикорупциските контактни точки, граѓанското општество, бизнис заедницата и донаторите

8 <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/ExecutiveSummaries2/V1808645e.pdf>

II.3 Црна Гора

Сојузна Република Југославија (СРЈ) и Црна Гора, како дел од неа, ја имаат потпишано УНКАК на 11 декември 2003 година, а ја ратификувале на 20 декември 2005 година. Како последица на тоа, на 22 октомври 2005 година го донесоа Законот за спроведување на УНКАК (Закон за ратификација на УНКАК), а стапи во сила на 20 декември 2005 година. Црна Гора, на 23 октомври 2006 година, пристапи кон УНКАК како независна држава преку поднесување наследничка изјава до Генералниот секретар на ОН.

Управата за антикорупциска иницијатива е институцијата што е обврзана да ги исполни обврските што произлегуваат од УНКАК и е главен координатор на целиот процес.

Во 2010 година, Владата на Црна Гора основа Национална комисија за следење на спроведувањето на Стратегијата за борба против корупција, чии членови беа претставници на институции што беа фокални точки за самопроцена. Комисијата, составена од 14 члена, вклучуваше двајца претставници на граѓанскиот сектор, во согласност со член 13 од Законот за ратификација на UNCAC. Таа Комисија беше единствениот орган во Црна Гора што работи со управување, организација, синхронизација и следење на активностите на јавните органи, органите на државната администрација и други надлежни институции во спроведување на Стратегијата за борба против корупција и организиран криминал - сеопфатен документ кој ги содржи сите релевантни реформи во областа на антикорупцијата.

На почетокот на 2015 година, без издржано објаснување, Владата ја укинала Националната комисија и истата година Парламентот на Црна Гора основал Антикорупциски одбор.

Правната рамка на Црна Гора за борба против корупција вклучува одредби од Уставот, Кривичниот законик и Законот за кривична постапка. Таа, дополнително, содржи и конкретна легислатива, како⁹: Законот за спречување судир на интереси; Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам; Законот за одговорност на правните лица за кривични дела; Законот за заштита на сведоци; и Законот за меѓусебна правна помош во кривични предмети. Црна Гора има воспоставено повеќестрана институционална рамка за справување со корупцијата. Во областа на спречување корупција, основани се голем број специјализирани органи, вклучувајќи ги: Управата за антикорупциска иницијатива; Управата за спречување перење пари и финансирање тероризам; Народниот правобранител; Комисијата за спречување судир на интереси; Државната ревизорска институција; Управата за јавни набавки; и Комисијата за контрола на постапките за јавни набавки.

II.4 Хрватска

Хрватска ја потпиша Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупција (UNCAC) на 10 декември 2003 година, а ја ратификува на 4 февруари 2005 година. Инструментот за ратификација беше поднесен до Генералниот секретар на 24 април 2005 година. Спроведувањето на легислативата беше усвоено на 4 февруари 2005 година, а стапи во сила на 26 февруари 2005 година. Хрватска е една од првите 30 земји во светот што ја има ратификувано Конвенцијата.¹⁰

⁹ <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/ExecutiveSummaries/V1380892e.pdf>

¹⁰ https://www.transparency.org/news/feature/first_global_convention_against_corruption_to_come_into_force

Правната рамка на Хрватска за борба против корупција вклучува одредби од Уставот, Кривичниот законик и Законот за кривична постапка. Таа, понатаму, содржи конкретни закони, како што се Законот за државни службеници; Законот за работни односи; Законот за заштита на сведоци; Законот за одговорност на правните лица за кривични дела; Законот за конфискација на парична добивка стекната со кривични дела и прекршоци; Законот за јавни набавки; Законот за Управата за борба против корупцијата и организираниот криминал (*USKOK*); Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам; Законот за меѓусебна правна помош во кривични предмети; и Законот за доверливост на податоците. Специјализирано антикорупциско тело е Управата за спречување корупција и организиран криминал (*USKOK*). Други антикорупциски тела ги вклучуваат Одделот за спречување перење пари (*AML*), кој ги извршува функциите на националното Одделение за финансиско разузнавање; Државниот завод за ревизија (*SAO*); Даночната администрација и Царинската управа, кои се независни служби во рамките на Министерството за финансии; Бирото за јавни набавки (*OPP*); Комисијата за спречување судир на интереси при вршење јавни должности; и Независниот антикорупциски оддел во Министерството за правда.

II.5 Република Северна Македонија

Република Северна Македонија ја потпиша Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупција на 18 август 2005 година, а Законот за ратификација на конвенцијата беше усвоен на 19 март 2007 година (Службен весник на Република Македонија бр. 37/2007 од 26 март 2007 г.). Конвенцијата стапи во сила на 3 април 2007 година.

Република Северна Македонија не изразува никаква резервираност во однос на потписничките на оваа Конвенција.

Во согласност со член 46 став 13 од Конвенцијата, Република Северна Македонија го информира Генералниот секретар на ОН дека го назначува Министерството за правда - Одделот за меѓународна правна помош, за централно тело со овластување и одговорност да прима барања за меѓународна правна помош и да ги извршува или да ги проследува до соодветните надлежни органи.

Главна институција за антикорупциски мерки е Државната комисија за спречување корупција (ДКСК). ДКСК е основана од Парламентот на 12 ноември 2002 година, во согласност со Законот за спречување корупција (Службен весник бр. 28 усвоен на 26 април 2002 година). Државната комисија е автономна и независна во остварувањето на својата функција, што значи дека Комисијата е одделена од владата и од други Уставни власти. ДКСК му поднесува на Парламентот годишен извештај и го проследува истиот до Претседателот, Владата и медиумите. Главната функција на ДКСК се состои од спречување корупција и спроведување активности во областа на јавна свесност и образование.

III Преглед на вклученоста на граѓанското општество во двата циклуса на ревизија на УНКАК

III.1 Вклученост на ГО во антикорупцијата во регионот воопшто

Во последно време, ГО во регионот покажаа дека ги развија своите капацитети, ја зголемија експертизата за прашањата поврзани со добро управување и работеа заедно или заедно или во опозиција со релевантните институции во борбата против корупцијата. Тие, навистина, се движечката сила и главните чувари што ги притискаат институциите да преземаат мерки. Меѓутоа, тие организации, обично, зависат од европско финансирање и, заради тоа, имаат потешкотии при одржување на нивните напори¹¹. Имено, главно заради интеграцијата во ЕУ, се промовираат одредени реформи во однос на законодавството и политиката, но во пракса тие се соочуваат со препреки во спроведувањето. ГО може да се фокусираат на активности на чувари; иницијативи за подигање на свеста со цел информирање на јавноста за постојниот механизам за справување и елиминирање на корупцијата; следење на законите поврзани со тоа. Регионот, во последните години, исто така, беше сведок на различни движења што ги поттикнуваа владите да донесуваат антикорупциски реформи и спроведување на законите.

Меѓутоа, предусловот за ГО да можат да придонесат кон антикорупциските реформи е да соработуваат во овозможувачка средина. Во последните години, тоа не е случај во голем број земји што се соочиле со намален простор за граѓански организации, бидејќи се случуваат бројни инциденти и случаи на кршење на основните слободи на здружување, собирање и изразување. Потоа, финансиската одржливост, континуираниот пристап до финансии и доминантната зависност од странски средства се клучен предизвик за ГО. На крај, односот меѓу ГО и државата, во пракса, е далеку неразвиен и недоволно значаен.

Понатаму, за да се спроведат ефективни антикорупциски решенија, треба да има динамични ГО што работат на нивно добро управување и подобрување на интегритетот¹².

¹¹ <http://seldi.net/publications/publications/shadow-power-assessment-of-corruption-and-hidden-economy-in-southeast-europe/>

¹² ibid

Имајќи го тоа на ум, предизвиците од одржување соработка и дијалог со државата и ГО се очигледни. Затоа, циклусот на ревизија на УНКАК е вреден механизам за соработка воопшто. Имено, како дел од циклусите за ревизија на УНКАК, улогата на граѓанското општество треба да значи консултација во Листите на проверка за самопроцена, учество во Директен дијалог, поттикнување објавување на конечниот извештај и поддршка на решавањето утврдените потреби од техничка помош. Ако ГО навистина ја преземат таа улога, ќе имаат многубројни придобивки, бидејќи таа ја зголемува транспарентноста, ја подобрува точноста на процената, помага да се подигне свеста за обврските¹³ што произлегуваат од УНКАК, а лекциите од трите земји го покажуваат истото.

Бидејќи имаше два циклуса на ревизија, документот нуди анализа на трите земји што обезбедија информации, на ниво на учество на ГО со оглед на идеалните чекори што треба да ги преземат владите во процесот. Првиот циклус започна во 2010 година и ги опфати поглавјата од Конвенцијата за криминализација и спроведување на законот и меѓународна соработка. Вториот циклус започна во 2015 година и ги опфаќа поглавјата за Preventivни мерки и поврат на средства.

Табела 1. Степен на учество на ГО во следните идеални чекори

Земји од регионот	Албанија		БиХ		Хрватска		Црна Гора		Северна Македонија	
	I	II	I	II	I	II	I	II ¹⁴	I	II
Вклученост на ГО во подготовката на листата за проверка за самопроцена	Не	Делумно	Не	Делумно	Не	Не е применливо	Не	Не е применливо	Не	Не
Навремено објавување информации за фокалната точка за процесот на ревизија	Не	Делумно	Не	Делумно	Не	Не е применливо	Не	Не е применливо	Не	Да
Онлајн објавување на одговорите од самопроцената или пристап до одговорите директно од ГО, по поднесено барање	Не	Не	Делумно	Не	Не	Не е применливо	Не	Не е применливо	Не	Не
Вклученост на некаква форма на дијалог на граѓанското општество со ревизори, вклучувајќи и можност за поднесување писмени извештаи	Не ¹⁵	Да	Не	Делумно	Не	Не е применливо	Не	Не е применливо	Не	Да
Посета во земјите со можност за ГО и други засегнати страни да се сретнат и дадат усни и писмени информации на официјалните ревизори	Не	Да	Делумно	Делумно	Не	Не е применливо	Да	Не е применливо	Да	Да
Објавување на целиот извештај за ревизија на земјата, бидејќи задолжително е само објавување на извршното резиме.	Да	Не е применливо	Да	Не	Делумно	Не е применливо	Не	Не е применливо	Да	Не е применливо

¹³ <https://uncaccoalition.org/resources/uncac-review-tools/cso-participation-and-transparency-in-the-review-process-ti.pdf>

¹⁴ Нема информации за Вториот процес на ревизија

¹⁵ Со исклучок на настан поддржан од УНДП (како олеснувач) во рамки на фазата за самопроцена на УНКАК (експертски извештај на ГО)

III.2 Процесот на вклучување на ГО во првиот циклус на ревизија на УНКАК

Прибраните докази и искуства од регионот покажуваат одредени подобрувања во вклученоста на ГО од првиот до вториот процес на циклусот на ревизија на УНКАК во Албанија, Босна и Херцеговина и Македонија¹⁶.

За време на првиот циклус на ревизија на УНКАК, ГО во сите анализирани земји не беа вклучени во подготовката на **листата за проверка за самопроцена**, ниту, пак, имаше навремено и немаше речиси никакво објавување на информациите од процесот на ревизија. Во Босна и Херцеговина, имаше општ недостиг на транспарентност во првиот циклус на ревизија на УНКАК и, како што забележа експертот за ГО, немаше јасна и транспарентна процедура за избирање на ГО што ќе бидат вклучени во циклусот на ревизија. Така, немаше никакво учество во листата за проверка за самопроцена. Бидејќи немаше формален механизам за вклучување на ГО, а немаше и информации, информации за фокалната точка се даваа само за време на неформална комуникација меѓу ГО и надлежните органи. Слично со тоа, во Црна Гора, органите што треба да бидат вклучени во првиот циклус на ревизија не го ни земаа предвид граѓанскиот сектор како релевантен сектор. Граѓанските организации и други национални ГО во Хрватска не беа дел од спроведувањето на самопроцената.

Во поглед на **онлајн објавувањето на одговорите од самопроцената** или пристапот до одговорите директно од ГО, по поднесено барање, во Босна и Херцеговина имаше делумен пристап. Имено, одговорите од самопроцената таму не беа достапни онлајн, ниту ГО имаа какви било информации за процесот, затоа можат проактивно да ги побараат. Понатаму, иако неколку од неформално избраните ГО беа контактирани од фокалните точки и им беше испратена завршена листа за проверка за самопроцена, повторно не беше обезбедено доволно време за значителен експертски придонес.

Понатаму, ГО во анализираниите земји не беа способни да учествуваат и да бидат вклучени во некаква форма на **дијалог на граѓанското општество со ревизори**, вклучувајќи и можност за поднесување писмени извештаи. Исклучок беше случајот на Албанија, при организација на настан поддржан од УНДП (како олеснувач) во рамки на фазата за самопроцена за *UNCAC*. Што се однесува на главните процеси што ги водеше владата, како што е наведено во извештајот за следење на Националната меѓусекторска антикорупциска стратегија во 2015 година, актерите од граѓанското општество не беа вклучени во процесот на давање рецензија заради набиената агенда на групата што ја вршеше рецензијата. Хрватска не вклучи ниту една граѓанска организација во процесот. Тоа се случи и покрај фактот што Европската комисија, преку своја делегација испратена во главниот град на Хрватска, Загреб, од блиску ги следи сите развоји поврзани со борбата против корупција и сите други прашања поврзани со процесот за пристапување кон ЕУ во Хрватска.

Меѓутоа, кога станува збор за **учествување во посетата на земјата**, ГО во Босна и Херцеговина, Македонија и Црна Гора имаа можност да се сретнат и да дадат усни и писмени информации на официјалните ревизори. Навистина имаше одредени ограничувања на оваа можност. Имено, во Босна и Херцеговина имаше неформални состаноци меѓу ГО (ТИ БиХ и АКАУНТ - антикорупциска мрежа на ГО) и ревизорите, што владата ги окарактеризира како вреден придонес кој обезбедува пошироко разбирање на потребата од координација во борбата против корупцијата, а особено

¹⁶ Според експерт од ГО од Црна Гора, не се достапни информации за Вториот циклус на ревизија.

во сложена средина како што е случај со Босна и Херцеговина¹⁷. Во Црна Гора, и покрај недостигот од вклученост на граѓанското општество во претходните чекори, сè уште постоеше можност истите да бидат активни за време на посетата во земјата и на оценувачите им беа дадени усни и писмени информации. Подоцна, ГО што учествуваа, на нивните интернет-страници го објавија извештајот на оценувачите со препораки. Во Македонија, Министерството за правда организираше состанок за официјалните ревизори и ГО. Меѓутоа, ГО не беа информирани за резултатите од тој состанок.

Уште еднаш, го во Хрватска беа запознаени со овој процес. Главната причина што ја додаваат е фактот дека во тоа време Хрватска беше во процес на преговори со ЕУ.

Подготвениот **целосен извештај за ревизијата на земјата** беше објавен од Албанија, Македонија и Босна и Херцеговина, заедно со извршното резиме, меѓутоа Црна Гора го објави само извршното резиме. За Хрватска, конечниот извештај беше објавен на интернет-страницата на *UNODC*, иако не беше објавен на интернет-страниците на хрватските институции.

На крај, важно е да се **споменат чекорите што граѓанското општество ги презеде** при таквите ограничени можности за учество. Во случајот со Босна и Херцеговина, ТИ БиХ во 2016 година го објави првиот извештај за следење во Босна и Херцеговина за спроведување на Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупција, давајќи наоди од резултатите од следењето на три поглавја од конвенцијата – Поглавје II – Спречување, Поглавје III – Криминализација и закон за спроведување и Поглавје IV – Меѓународна соработка. Исто така, и во Босна и Херцеговина, владата ги смета различните напори на граѓанските организации како вредни за областа на борбата против корупција и директно ги поврзува со првиот циклус на ревизија, како што се ГО и парламентарци што работат на подготовка и усвојување на законите за заштита на укажувачи; Тоа доведе до потпишување меморандум за разбирање меѓу мрежата АКАУНТ и АРПК каде мрежата ќе обезбедува бесплатна правна помош поврзана со извештаите за корупција и заштита на укажувачите.

Во случајот со Црна Гора, напорите на ГО, исто така, се важни, бидејќи тие не беа значително вклучени во првиот циклус на ревизија. Имено, фокалните точки за УНКАК во Црна Гора беа членови на Националната комисија за следење на спроведувањето на Стратегијата за борба против корупција (комисијата, исто така, имаше двајца претставници од ГО). Вклученоста на ГО во комисијата беше многу ограничено, меѓутоа таа се сметаше за потенцијална позиција за влијание, но комисијата беше укината во 2015 година, без никакво објаснување. Подоцна, истата година, беше основан Антикорупциски одбор и ГО видоа можност за вршење притисок преку следење на работата на Одборот при усвојување на препораките од УНКАК, што даде подобри резултати, бидејќи Одборот дејствуваше во согласност со барањата на ГО и граѓаните (пример за таквиот успех беше одржување дебата за измена на Кривичниот законик во согласност со член 20 од УНКАК).

Во однос на Хрватска, имаше мала свесност, особено кај граѓанските организации, за елементите на Механизмот за ревизија на спроведувањето на УНКАК; а немаше ниту многу можности за соработка. Кога се појави проблемот – голема благодарност за напорите за подигање на свеста од страна на Коалицијата за УНКАК – немаше доволно време и средства за истиот целосно да реши. И претставниците на државните институции и учесниците од ГО забележаа дека темите опфатени со првиот циклус на ревизија – спроведување закони и меѓународна соработка, како што е утврдено во Поглавјата 3 и 4 од УНКАК – не беа дел од експертизата што ГО лесно можеа да ја дадат. Во Македонија, ГО покажаа интерес да учествуваат во процесот и да бидат

¹⁷ Овој дел е од извештајот на владин експерт

консултирани за процената на ревизијата. Државните органи беа делумно затворени и не ги вклучуваа засегнатите страни, освен на состанокот со официјалните ревизори.

III.3 Процесот на вклучување на ГО во вториот циклус на ревизија на УНКАК

Вториот циклус на ревизија на УНКАК покажа дека се обезбеди поголем простор и признавање на граѓанските групи од страна на владите на Албанија, Босна и Херцеговина и Македонија.

Во тие земји, имаше **делумна вклученост на ГО во подготовката на листата за проверка за самопроцена**. Во Албанија, пристапот повеќе се карактеризира како информативен отколку како консултативен. Листата за проверка за самопроцена стигна со мал број ГО (оние што се членови на коалицијата за УНКАК) пред да биде финализирана, со конкретни барања за обезбедување информации поврзани со Поглавје II (член бр. 5). Понатаму, од ГО се побара да ги дадат на располагање информациите/листите за основните извештаи што ги беа направиле во различни фази од спроведувањето на националната антикорупциска стратегија, акциските планови и/или политики. Владата, од друга страна, смета дека овој придонес од ГО е доволен за правилно да се пополни листата за проверка, бидејќи наодите и препораките на ГО во нивните извештаи целосно беа земени предвид.

Во случајот со Босна и Херцеговина, слично како во првиот циклус, надлежните владини органи не успеаја да утврдат јасна процедура на избирање ГО што ќе бидат вклучени во вториот циклус на ревизија. Меѓутоа, имаше подобрување во смисла на навременоста на организациите (како што се ТИ, сепак сè уште е нејасно кои други организации беа вклучени) што беа консултирани. Фокалните точки дадоа доволно време за давање коментари за листите за проверка за самопроцена. Кога станува збор за онлајн објавувањето на одговорите од самопроцената или пристапот до одговорите директно од ГО, по поднесено барање, само Босна и Херцеговина постигна некаков напредок.

Македонија ги комбинира примерите од двата случаја. Тие имаа покането неколку ГО за да ги информираат дека процесот на ревизија започнал. Тие дадоа можност да ѝ испратат коментари на фокалната точка за спроведувањето на Поглавје 2 и 5. Меѓутоа, беше познато како тие ги открија ГО што беа присутни на тој состанок, имајќи на ум дека бројот на поканети ГО беше доста мал.

Исто така, кога станува збор за **навремено објавување на информациите на фокалната точка** за процесот на ревизија, сите три земји имаат некаков напредок во вториот циклус на ревизија. Македонија го објави името на фокалната точка на официјалната интернет-страница на Министерството за правда.

Кога станува збор за **вклучување на граѓанското општество во некаква форма на дијалог** со ревизорите, вклучувајќи и можност за поднесување писмени извештаи. Слично со тоа, земјите се подобрија во обезбедување можности за граѓанските групи и други засегнати страни за среќавање и обезбедување усни и писмени информации на официјалните ревизори за време на посетите во земјата. Во Албанија, иако немаше формални консултации, Министерството за правда испрати покани за придонес кон извештајот, а АРПК организираше состанок со десет ГО што, според неа, се активни во областа на борбата со корупција, за размена на информации и мислења за различни прашања. За следната теренска посета во 2019 година, се планира ГО да бидат вклучени

во состаноците. Во случајот со Босна и Херцеговина, неколку ГО имаа можност да учествуваат на состаноците со ревизорите како набљудувачи. Претставниците на ГО можеа да ја изразат нивната загриженост кај ревизорите во врска со спроведување на УНКАК, меѓутоа, не беа охрабрани да го направат тоа. На пример, иако претставникот на ТИ БиХ претходно неформално го предаде Извештајот од следењето на спроведувањето на УНКАК од страна на ТИ БиХ за 2016 година на претставникот на Секретаријатот на УНКАК, на состанокот беа им беше кажано дека ревизорите се обврзани да ги консултираат само владините документи. Теренска посета во Македонија имаше во 2018 година и ГО беа дел од тој состанок. На состанокот, ГО можеа да изразат загриженост за спроведувањето на УНКАК и да ја налагаат неопходноста од поголема вклученост на ГО во процесот на ревизија. Бидејќи конечниот извештај за Македонија сè уште не е објавен, фокалната точка не може да каже дали целиот извештај ќе биде објавен до конечната одлука на Владата.

Извештаите за ревизија на целиот извештај на земјата сè уште не се објавени од ниту една од земјите. Само Босна и Херцеговина објави извршно резиме за извештајот.

На крај, имајќи на ум дека за време на вториот циклус на ревизија, ГО сè уште се соочуваат со потешкотии во тоа да бидат слушнати и вклучени, тие преземаа одредени чекори за да се уверат дека има подобрување. Албанија дава добар пример за проактивност. Институтот за демократија и медијација го информираше Националниот координатор за антикорупција (дејствувајќи и како контактна точка за Спроведувањето на УНКАК во Албанија), Министерот за правда да ги усвои шесте принципи од Обврската за транспарентност во ревизијата на УНКАК која ја повикува владата да се обврзе на транспарентност и вклученост на граѓанското општество во вториот циклус¹⁸ на ревизија на УНКАК. Меѓутоа, сè уште нема официјален одговор од министерството за неговата обврска да ја усвои Обврската за транспарентност.

18 Принципот на Обврската за транспарентност ја вклучува обврската на владата: да ги објавува ажурираните распореди за ревизија за ревизија на земја; да споделува информации за институцијата што ја врши ревизијата или фокалната точка; да го објави завршувањето на ревизијата на земјата, наведувајќи каде може да се најде извештајот; веднаш да го објави онлајн извештајот за самопроцена и целосниот извештај на земјата на официјалниот јазик на ОН, заедно со извршното резиме на албански јазик; да организира брифинзи за граѓанското општество и јавни дебати за наодите од извештајот за земјата; јавно да го поддржи учеството на набљудувачи од граѓанското општество во придружните тела на UNCAC.

IV Обврски и препораки засновани на научените лекции

Следните заклучоци и препораки засновани на научените лекции може да се споделат со цел подобрување на ефикасноста во одговорот на граѓанското општество на антикорупциските реформи поврзани со интеграцијата во ЕУ:

IV.1 Заклучоци

1. Законодавство и институционален пристап

- ▶ Сите земји ја имаат потпишано и ратификувано конвенцијата УНКАК во периодот од 2005 и 2006 година. Сите земји веќе го имаат завршено првиот циклус на ревизија на УНКАК и моментално се во процес на вториот циклус на ревизија.
- ▶ Земјите, моментално (пролет 2019 година), се во различни фази од вториот циклус на ревизија: Албанија е во процес на теренска посета, Македонија е во процес на подготовка на извештајот од ревизијата на земјата, додека Босна и Херцеговина го објави извршното резиме за извештајот. Не се достапни информации за моменталните фази на вториот циклус на ревизија на УНКАК во Хрватска и Црна Гора.
- ▶ Сè уште недостигаат систематски предуслови за воспоставување посилна соработка и партнерства со ГО во борбата против корупцијата (на пример: база на податоци на ГО што се активни во областа на борба против корупција, институционализирани практики и механизми за соработка).

2. Вклученост на ГО во циклусот на ревизија на УНКАК

- ▶ Вклученоста на ГО во првиот циклус на ревизија на УНКАК во сите земји е доста ограничена. Во повеќето земји, ГО имаа само одредена можност да им обезбедат усни и писмени информации на официјалните ревизори. Сите земји, со исклучок на Црна Гора, објавија целосни извештаи од ревизијата на земјата.
- ▶ Има одредени подобрувања во степенот на вклученост на ГО во вториот циклус на ревизија во сите земји, за што се достапни информации (Албанија, Босна и Херцеговина и Македонија) во речиси сите фази на вклученост на ГО. Меѓутоа, сè уште има значителен простор за подобрување.
- ▶ Активностите на ГО за подигање на свеста, придонес и соработка во циклусот на ревизија на УНКАК се позитивно оценети од државните органи.

IV.2 Препораки за земјите

1. Законодавство и институционален пристап

- Земјите треба да се обврзат на долгорочна обврска за транспарентност, доброволно да се обврзат да воспостават јасни и транспарентни процедури за избирање ГО што ќе бидат вклучени во идните циклуси на ревизија на УНКАК и да изготват група обврзувачки правила што ќе ги уредуваат владините обврски во поглед на навремено споделување на сите релевантни информации за идните циклуси на ревизија на УНКАК.
- Јавните институции треба да обезбедат систематски предуслови за воспоставување партнерства со ГО во областа на борба со корупција (на пр., Упатство за соработка со ГО во таа област, Меморандум за разбирање поврзан со спроведување на антикорупциски проекти итн.); Обезбедување јасен и ефективен институционален поставеност и механизам за вклученост на ГО уште од самиот почеток;
- Граѓанскиот сектор треба да биде вклучен повеќе во работата на Парламентарните одбори (тела). Преку тие одбори, важно е да се влијае врз измените во законите поврзани со антикорупциски реформи поврзани со интеграцијата во ЕУ.

2. Информации и консултации

- Релевантните институции треба да одржуваат база на податоци со ГО што се активни и работат во областа на борба против корупција, но и во други области;
- Релевантните институции треба да организираат состаноци и различни настани за, на суштински начин и надвор од формалностите, да се ангажираат заедно со ГО.
- Фокалните точки за соработка при ревизија на УНКАК во име на јавните институции треба да обезбедат навремена вклученост на квалификуваните ГО во целиот процес.
- Фокалните точки треба да обезбедат поопширна застапеност на граѓанското општество што, исто така, ќе вклучи и други форми на граѓанско општество со соодветно претставување, како и други сектори како што се бизнис секторот, академците и медиумите;

- Релевантните јавни институции треба да бидат проактивни во координацијата на антикорупциските активности, што значи дека навреме ќе ги покануваат ГО да заземат активна улога во конкретни области каде што нивниот придонес е дел од заеднички напори.

3. Градење капацитети

- Претставниците на релевантните државни институции треба да посетуваат регионални работилници;
- Пратениците во релевантните парламентарни одбори треба да го зголемат нивното знаење за важноста на усвојување на сите препораки на оценувачите што се во согласност со Конвенцијата;
- Државните институции треба да обезбедуваат периодични обуки за граѓанските организации кои го следат процесот на ревизија, со цел истите да се запознаат со упатствата и да ги подобрат нивните капацитети за учество во процесот на ревизија.

IV.3 Препораки за ГО

1. Подигање свест, зголемување на знаењето и соработка во рамки на граѓанскиот сектор

- ГО што работат во областа на борба против корупцијата треба да имаат за цел да ја подигнат свеста и да го зголемат знаењето за УНКАК и Механизмот за ревизија на спроведувањето кај други ГО со цел да ги подобрат капацитетите за активен придонес во рамки на секторот и да обезбедат навремена и значајна вклученост на ГО во процесот на ревизија;
- ГО треба да се стремат кон подобрување на нивната соработка и здружување со граѓанскиот сектор со цел да може да го зајакнат нивниот глас и да го зголемат притисокот врз владата;
- ГО треба да ја подобрат соработката со други ГО надвор од нивната земја, како начин на размена на најдобри практики и научени лекции и да откријат други вредности за застапување на регионално и меѓународно ниво. Учество во Коалицијата на УНКАК е една таква можност.

2. Преземање проактивни чекори во случаи на ограничени можности за учество

- ГО треба да вршат независно следење на спроведувањето на УНКАК, да подготвуваат извештаи во сенка и да ги поднесуваат до одговорните институции со цел да вршат притисок врз институциите за да ја подобрат нивната транспарентност, одговорност и ефикасност;
- ГО треба да се поврзат со антикорупциските тела заради воспоставување формална соработка (на пример, Меморандум за разбирање меѓу здружение на ГО и Антикорупциска агенција за одредена антикорупција или активности);
- ГО треба да ја поттикнат нивната влада да ги усвои принципите од Обврската за транспарентност при ревизија на УНКАК со која ќе ја повика владата да се обврзе на транспарентност и вклученост во граѓанското општество во вториот циклус на ревизија на УНКАК.

V Библиографија

Конференција на државите потписнички на Конвенцијата на ОН за борба против корупцијата (2019), Извршено резиме: Ревизија на спроведувањето на Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупција – Босна и Херцеговина, достапно на <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/ExecutiveSummaries2/V1808645e.pdf>

Конференција на државите потписнички на Конвенцијата на ОН за борба против корупцијата (2013), Извршено резиме: Ревизија на спроведувањето на Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупција – Црна Гора, достапно на: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/ExecutiveSummaries/V1380892e.pdf>

Gillian Dell (2014), Учество на ГО и транспарентност во процесот на ревизија на УНКАК, Транспаренси Интернешанал, достапно од <https://UNCACcoalition.org/resources/UNCAC-review-tools/cso-participation-and-transparency-in-the-review-process-ti.pdf>

SELDI (2014), Антикорупциска оценка за Југоисточна Европа, достапна од http://seldi.net/fileadmin/public/PDF/Publications/RAR/SELDI_Regional_Anticorruption_Report_Final_Revised.pdf,

SELDI (2016), Моќ од сенка: Проценка на корупција и скриената економија во земјите од Југоисточна Европа, достапна од http://seldi.net/fileadmin/public/PDF/Publications/RAR_2016/SHADOW_POWER_EN_FINAL.pdf

Транспаренси Интернешанал и Коалиција на УНКАК (2014), Употреба на Конвенцијата на ОН за борба против корупција за унапредување на антикорупциските напори: Водич, достапен од <https://UNCACcoalition.org/resources/UNCAC-guide/UNCAC-advance-anti-corruption-efforts-guide-en.pdf>

UNDOC (2011), Механизам за ревизија на спроведувањето на Конвенцијата на Обединетите нации за борба против корупција—Основни документи, достапни од <https://UNCACcoalition.org/resources/UNCAC-guide/UNCAC-advance-anti-corruption-efforts-guide-en.pdf>

UNDOC (2016), Извештај од ревизијата на земјата на Албанија, достапен на https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/2016_04_11_Albania_Final_Country_Report.pdf

